

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 219/1-XI/16
11.02.2010. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој III редовној седници, 11.02.2010. године – на основу чл. 211. став 1. алинеја 14. и члана 256. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: СМЕДЕРЕВО ДЕСПОТА ЂУРЂА БРАНКОВИЋА: УРБАНА СТРУКТУРА, ЦРКВЕНА АРХИТЕКТУРА И САКРАЛНА ТОПОГРАФИЈА ПРЕСТОНИЦЕ, докторанда Дејана Црнчевића.

За ментора је одређен доц. др Иван Стевовић.

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

Проф. др Весна Димитријевић

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
04/1-2 бр. 6/1686	
(број захтева)	
16.02.2010.	
(датум)	

ЗАХТЕВ за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Смедерево деспота Ђурђа Бранковића: Урбана структура, црквена архитектура

и сакрална топографија престонице

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја уметности

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Дејан (Мирослав) Црнчевић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање:

Филозофски фак. у Београду

Година дипломирања:

1997.

Назив мастер рада кандидата:

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена:

Година одбране мастер рада: —

Обавештавамо вас да је

Наставно-научно веће

на седници одржаној

11.02.2009.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА Проф. др Весна Димитријевић
--	---

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

Универзитет у Београду
Филозофски факултет

Образложење предлога теме докторске дисертације

**СМЕДЕРЕВО ДЕСПОТА ЂУРЂА БРАНКОВИЋА:
Урбана структура, црквена архитектура и сакрална
топографија престонице**

Кандидат:
Дејан Црнчевић

Београд
децембар 2009

ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА

Предмет истраживања будуће докторске дисертације представљао би утврђени град Смедерево као последњи град-престоница српске државе у позном средњем веку. Наиме, како на ширем простору на коме ће коначно у позном средњем веку настати град Смедерево постоји континуитет насељавања у дугом временском периоду, од античких времена, те и кроз различите периоде средњег века, насловом будуће докторске дисертације јасно је разграничено да ће предмет истраживања представљати искључиво Смедерево деспота Ђурђа Бранковића, то јест онај сегмент његове урбане историје који започиње првим етапама грађења утврђеног града у његово доба. Разумљиво, све претходне етапе насељавања овог простора узимале би се нужно у обзир само у сагледавањима најширих оквира процеса грађења и становања на овом месту.

Намера истраживања је да се Смедерево деспота Ђурђа Бранковића истражи и разуме целовито, као особена и сложена средњовековна урбана целина, разумевањем његове функционалне структуре, одлика профане и сакралне архитектуре и значења који поједини топоси овог престоног града у себи садржавају, као и сложених процеса успостављања овакве значењске структуре.

Смедеревски град деспота Ђурђа Бранковића, по својој површини, након престонице деспота Стефана Лазаревића – утврђеног града Београда, представља највеће утврђење средњовековне Србије и једно од највећих у овом делу Европе, те последње остварење али и круну српске средњовековне фортификационе архитектуре. Утврђени град Смедерево настао је свесном намером његовог оснивача, деспота Ђурђа Бранковића, да у сложеним и неповољним политичким приликама у којима се нашао одмах по ступању на престо српске државе у јесен 1427. године себи сагради нови град-престоницу на ушћу речице Језаве у Дунав. Наиме, једну од најнеповољнијих представљао је управо, у кратком року остварен, губитак обе некадашње престонице његових претходника – градова Крушевца и Београда. Изградња новог престоног града наметала се тако као најпреча потреба.

Средњовековни град Смедерево деспота Ђурђа Бранковића представља урбану целину сложене функционалне структуре. Започета готово извесно уз знање турског султана, тј. након успостављања српско-турског мира, вероватно већ у пролеће 1428. године, изградња новог града-престонице државе, услед тегобних историјских догађаја, морала

је бити остваривана дуго и у више етапа. Као коначан резултат ових напора настало је једно од најизванреднијих остварења позносредњовековне фортификационе архитектуре у нас.

Оно је сачињено из три јасно разграничене целине:

1) мањег утврђења (тзв. Мали град, површине око 1600 m²), троугаоног облика основе, изгледа првобитно замишљеног као самостално, са примарно резиденцијалним функцијама владарског двора, које би се, по угледу на европске примере, чини се с правом, могло означити појмом замка, а у коме су били смештени *палата*, као стамбени део двора, и посебно *репрезентативно здање*, са двораном великих димензија на спрату. Овај сегмент данашње Смедеревске тврђаве саграђен је, ванредним напором и у рекордном року, у периоду од 1428. до 1430. године.

2) преосталог, далеко већег дела данашње тврђаве (тзв. Велики град, површине око 10 ha), саграђеног јужно од већ подигнутог резиденцијалног утврђења – замка, а обележеног изразито јаким двојним бедемима, са веома високим и снажним кулама. Овај сегмент Смедеревске тврђаве саграђен је током четврте деценије XV века, вероватно до првог заузимања Смедерева од стране Турака 1439. године.

3) насељеног подграђа или предграђа, смештеног изван ових бедема, највероватније у пољу јужно од зидина данашње тврђаве, вероватно утврђеног опкопима и палисадама. Изразито јаки и посебно импресивни бедеми овог позносредњовековног града настајали су такође у више етапа, током одређеног временског периода.

Како је просторно већи сегмент тврђаве (тзв. Велики град) био намењен за градско насеље, у њему су били смештени и сви садржаји неопходни за нормално обављање градског живота. Тако су ту, поред нужних стамбених, привредних и војних садржаја, успостављени и основни сакрални топоси престонице. Но, за разлику од сегментат његове урбане структуре, питање средњовековних цркава утврђеног смедеревског града и његове непосредне околине нешто је сложеније.

Поуздани писани историјски помени средњовековних цркава смедеревског утврђеног града, наиме, сведоче о томе да је овај престони град имао унутар својих зидина барем две у њима споменуте цркве – ону која је означена као придворна и другу, катедралну цркву смедеревског митрополита, означену као Митрополија, а посвећену празнику Благовести, сазидану и украшену од стране самога деспота. На жалост, ниједна од споменутих цркава није сачувана до данас, а археолошка истраживања открила су само оно што је преостало од прве, и то на нивоу археолошких остатака. Поред њих, у широј околини смедеревског утврђеног града данас ипак постоји барем једна у целини

очувана средњовековна црква овога града-престонице, посвећена празнику Успења Пресвете Богородице. Смештена је на заравни мањег узвишења лоцираног на више стотина метара југозападно од самих бедема града и и својим положајем и историјом сматрамо је непосредно везаном за њега.

Као престони град, Смедерево деспота Ђурђа Бранковића добило је коначно у последњим годинама његове владавине и трајања српске државе посебно важну реликвију – мошти Св. Јеванђелисте и Апостола Луке – од тог тренутка заштитника града. Године 1453. обављен је њихов пренос из града Рогоса у Епиру, замишљен као величанствена церемонија, изведена уз учешћа свих слојева друштва. Изведена по тачно утврђеним етапама и са свим предвиђеним појединостима, она је коначно представљала завршни чин процеса сакрализације простора овог престоног града

Све напред наведено показује позносредњовековни утврђени град Смедерево као комплексан престони град, сложене урбане структуре и разнолике профане и сакралне архитектуре. Проблемима које својом динамичном историјом грађења и идејним оквирима ктиторских поступака поставља, овај последњи престони град позносредњовековне српске државе издваја се, сматрамо, као предмет у потпуности вредан истраживања будуће докторске дисертације.

ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Циљ планираних будућих истраживања позносредњовековног града Смедерева деспота Ђурђа Бранковића представља успостављање сложене вишедимензионалне представе града-престонице у Србији позног средњег века као јединственог и сложеног културног организма. Полазећи од исцрпне анализе његове профане и посебно сакралне архитектуре, истраживање појединих аспеката његове сложене урбане структуре, те успостављање значењског односа између одређених важнијих топоса ове градске целине, имало би за циљ да у први план уведе обележја која нам омогућавају да Смедерево деспота Ђурђа Бранковића читамо као особену престоничку структуру.

Наиме, у европској историји од времена касне антике, те током средњег века, идеја престонице кретала се у оквирима барем два особена модела. Она се тако везивала или за посебну урбану целину која се обично са том наменом и подиже, често и готово из основа (пример Рима и посебно Цариграда) или за личност владара и место његовог

тренутног боравка, које овај при том најчешће радо и често мења (пример „младих“ народа западне Европе у раном средњем веку). Градови престонице у средњовековној српској држави као да су се у појединим етапама њеног трајања кретали између ова два претпостављена модела. У дугом периоду од раног средњег века те током трајања државе Немањића, српска средњовековна држава једва да је имала класичну престонцу, при чему ти престони градови нису у многосталици наликовали престоницама њихових суседа, урбаним целинама сложеног склопа, са великим бројем становника (Цариград, Будим, Преслав, Трново). До промене модела града престонице у српској средини изгледа долази у извесној мери тек пред крај самосталности државе, а посебно у доба владавине Лазаревића, јасним утемељењем одређених градова као престоних (Крушевац и Београд). Стога сматрамо да би сагледавање Смедерева деспота Ђурђа Бранковића као комплексне престоничке структуре, као коначан циљ наших будућих истраживања могло имати и шире и потпуније разумевање функционисања поменутих модела престоних градова у српској средини позног средњег века.

ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ

Основне хипотезе будуће докторске дисертације могле би се изразити на следећи начин:

Смедерево деспота Ђурђа Бранковића репрезентује много више од уобичајеног утврђења. Оно представља сложену средњовековну урбану целину, комплексне функционалне структуре. Овај утврђени град припада особеном моделу позносредњовековних престоних градова српске државе, насталих свесном намером њихових оснивача зарад те намене и подизаних сасвим или готово из основа.

Као такво Смедерево деспота Ђурђа Бранковића, са почетном намером или током своје изградње, осмишљено је као сложена престоничка структура, сачињена од топоса који носе одређене јасне поруке и значења.

Грађено несумњиво на основу веома замашног плана стварања новог административног, привредног, културног и сакралног средишта државе, Смедерево деспота Ђурђа Бранковића, грађењем двеју цркава унутар његових бедема (придворне/дворске и катедралне/митрополијске), те једне ван њих (цркве Успења Пресвете Богородице, највероватније католиконе оближњег приградског манастира), добило је и целовиту структуру својих сакралних топоса. Чврсти и моћни бедеми града овим добијају, споља и изнутра, посебну духовну потпору.

Коначно, прибављањем посебно важне светиње, моштију самог Св. Јеванђелисте и Апостола Луке, деспотово секуларно здање (град) са свим потребним сакралним садржајима (цркве и манастир), као да је заокружило свој духовни темељ.

МЕТОД ИСТРАЖИВАЊА

Природа предложене теме будуће докторске дисертације намеће и одређене методе спровођења самог истраживачког поступка. Основни задаци које би планирана истраживања постављала остваривали би се по начелима савремене научне методологије, засноване на комбинацији теренског и кабинетског рада. Смедерево деспота Ђурђа Бранковића, као последњи престони град српске државе позног средњег века, истраживало би се упоредном анализом различитих типова историјских извора и резултата које нам пружају његова досадашња археолошка истраживања. Тако добијена сазнања проверавала би се и допуњавала непосредним увидом на самом локалитету кроз теренски рад.

Тако би, с једне стране, хеуристичку основу нашег рада чиниле веће групе разноврсних типова историјских извора правне, дипломатичке и наративне природе различите провенијенције (српски, византијски, угарски, бугарски, дубровачки, млетачки) уз посебне групе османских извора (пописни дефтери, кануни и канун-наме), путописе, топономастички, етнографски и картографски материјал. Поред наведеног, одређени део истраживачког рада морао би бити усмерен и на увид у фондове објављене и необјављене архивске грађе државних и црквених архива. Све наведено требало би се заснивати на научно утемељеној анализи наведених историјских извора и архивске грађе.

Како су, с друге стране, поред писане речи, за нашу тему од прворазредног значаја трагови у простору, мора ће се стога готово подједнака важност поклонити и резултатима археолошких истраживања. Како један део резултата археолошких истраживања није до сада објављен, биће неопходно извршити анализу и неких музејских археолошких збирки, као год и документације са археолошких ископавања. Често оскудна средњевековна грађа, како у квантитативном смислу тако и у погледу богатству садржаја, биће тако делимично надомештена сагледавањем постојећих

остатака материјалне културе. Коначно, велики део напора биће уложен у повезивање резултата археолошких истраживања и писаних извора.

За интерпретацију и експликацију тако прикупљених чињеница најпре ће се, као општенаучна, користити хипотетичко-дедуктивна метода, заснована на општим ставовима и хипотезама. У истраживањима ширег феномена града-престонице у европској историји средњег века, као један од најстаријих и највише коришћених метода у друштвеним наукама, биће примењен историографски метод који се служи стицањем представа о историјском току кроз динамичко снимање догађаја и стања. Компаративна метода биће такође употребљена као погодна за описивање сличности и разлика. Коначно, биће претежно коришћена и структурно-функционална анализа која омогућава спознају структуре истраживане појаве, њених битних чинилаца и сегмената, као и веза и односа који егзистирају унутар ње. Као начин прикупљања података користиће се оперативна метода анализе садржаја докумената која ће бити заснована преваходно на квалитативној анализи. На тај начин биће прикупљени адекватни подаци за доказивање постављених хипотеза. Поред наведених, као општенаучне методе, биће коришћене и методе индукције, апстракције, генерализације, односно аналитичке и синтетичке методе.

Полазни метод биће аналитички, чијом ће се применом створити основа за каснију синтезу и компарацију. Анализом појединачних писаних извора, издвојићемо вести, често само фрагментарне, које се односе на тему којом се бавимо. Сазнања изведена на основу писаних извора, употпунићемо анализом простора, тј. материјалних остатака.

Упоредо са синтезом применићемо и компаративни метод при чему ћемо конкретне историјске чињенице и археолошки материјал везан за овај престони град поредити са сличним градовима-престоницама пре свега држава у суседству. Простор за компарацију нам пружа такође и порекло писаних извора који су нам доступни. Анализа и поређење домаћих са различитим страним изворима, омогућиће нам да представимо различита виђења престоног града и урбанизације на овим просторима. Компарација систематизованих података омогућиће нама да нагласимо оно што је заједничко као и да издвојимо одређене специфичности.

Поузданост сазнања засниваће се на строгом дефинисању појмова, те пажљивом и стручном спровођењем свих методолошких поступака и фаза истраживања.

СТРУКТУРА РАДА

(са радним насловима поглавља и њиховим кратким описом)

Будућа докторска дисертација на наведену тему осмишљена је као композитно дело сачињено из седам поглавља која ће потом бити рашчлањавана на одређени број одељака.

Поглавља будуће докторске дисертације носе следеће радне наслове:

I ПРЕСТОНИЦЕ У СРЕДЊЕМ ВЕКУ: СРБИЈА НА РАЗМЕЂИ ДВА МОДЕЛА

Прво поглавље будуће докторске дисертације пружало би најшири оквир за могуће промишљање и сагледавања основне теме самога рада – утврђеног града Смедерева као последње престонице српске средњовековне државе. Наиме, у овом поглављу има се намера пратити настанак, развој, карактер и одлике средњовековних европских градова престоница у дугом временском одељку – од преломне епохе краја античког доба, те током трајања средњег века. Кроз посебне одељке овога поглавља, пракса подизања и установљења градова престоница, као год и идејни оквири на којима је овај чин утемељен, сагледавали би се на две упоредне равни – временској (од касне антике те током средњег века) и просторној (искуства западне и источне Европе). Коначно, на основу наведеног, циљ је да се разуме како су модели градова престоница, препознати у искуству источне и западне хришћанске васељене средњег века, функционисали у амбијенту српске средњовековне државе од времена најранијих владара првих српских земаља, преко државе Немањића, све до доба српских владара породице Лазаревић.

Разумљиво, у складу са основном темом саме дисертације и њеним планираним обимом, ово поглавље не би имало за циљ да се проблемом градова престоница у средњем веку бави *in extenso*. Основна намера овог поглавља јесте да се сложеним и обимним проблемом градова престоница у средњем веку бави типолошки, са циљем да се успоставе основни модели оваквих урбаних целина у средњовековној европској

историји, проникне у њихову природу и разумеју идејни оквири на којима су они утемељени.

II ВРЕМЕ ДЕСПОТА ЂУРЂА БРАНКОВИЋА: ОСНИВАЧ СМЕДЕРЕВА И ЊЕГОВ ПРЕСТОНИ ГРАД

Друго поглавље будуће докторске дисертације имало би намеру да представи социо-културни оквир у коме је настао утврђени град Смедерево као последња престоница српске средњовековне државе. Намера овог одељка није да искључиво излаже у науци већ добро познате чињенице овог сегмента српске средњовековне историје. Полазеће, наиме, управо од сазнања из политичке, економске и културне историје последње етапе трајања српске државе средњег века – времена владавине деспота Ђурђа Бранковића – кроз поједине одељке овога поглавља успоставила би се заправо слика оновременог друштва полазећи од три фундаментална елемента на којима оно почива – личности владара, државе и престоног града. Циљ овога поглавља јесте да се коначно довођењем у однос оновремене државне политике, политичке идеологије владара и његових намера у односу на престони град који подиже створи идејни оквир за контекстуализацију чина настанка и потоње сакрализације утврђеног града Смедерева као последње престонице српске средњовековне државе.

III УРБАНА СТРУКТУРА СМЕДЕРЕВА КАО ПОСЛЕДЊЕ ПРЕСТОНИЦЕ СРЕДЊОВЕКОВНЕ СРБИЈЕ

Треће поглавље будуће докторске дисертације пружало би слику структуре последњег српског престоног града Смедерева као особене урбане целине. Наиме, полазећи од историјских чињеница, грађе коју су пружила досадашња археолошка истраживања, те преосталих материјалних остатака на самом локалитету, успоставила би се слика тока грађења ове средњовековне урбане целине. Намера је да се у одељцима овога поглавља која се управо тичу поменутих делова овог позносредњовековног града, изложених по логичном хронолошком редоследу њиховог настанка, искажу чињенице о етапама у којима је последња српска средњовековна престоница настајала. Уз то, намера овог поглавља јесте и да говорећи о сваком од сегмената ове урбане целине пружи слику о особеностима његове профане архитектуре. Коначни циљ овог одељка рада јесте да се успостави визелна слика оног дела архитектуре овог средњовековног престоног града

који има световни карактер као израза како физичке моћи, тако и репрезентативног модела сакрализоване световне власти владара.

IV ЦРКВЕНА АРХИТЕКТУРА СМЕДЕРЕВА

Четврто поглавље будуће докторске дисертације тицало би се сакралне архитектуре средњовековног Смедерева, као наредног сегмента у сагледавању целокупне слике ове урбане целине као последњег града престонице српске средњовековне државе. У појединим одељцима овог поглавља сакрална архитектура Смедерева као престоног града сагледавала би се у свом временском и просторном следу, почевши од сазнања о сакралној архитектури грађеној на месту Смедерева деспота Ђурђа Бранковића пре његовог настанка, до чињеница о црквама које су настале у појединим етапама грађења позносредњовековног града престонице у његово доба.

Важно је нагласити да би у оквирима разматрања одлика сакралне архитектуре овог престоног града, изложених у овом поглављу, биле у обзир узете како цркве које положајем припадају простору унутра саме позносредњовековне фортификације, тако и она која се налази у његовој непосредној близини. Сматрамо, наиме, да би се црква Успења Пресвете Богородице, смештена у ширем ареалу самог утврђеног града, а настала једновременно са њим, нужно морала посматрати као неодвојиви део целине овога престоног града са којим је током читаве његове бурне историје делила судбину. Разумљиво, с обзиром на чињеницу да представља до данас једини у целости очуван сегмент његове сакралне архитектуре, сразмерно значајан део овог поглавља представљало би управо излагање одлика архитектуре ове цркве. Основни циљ овог поглавља рада јесте да се, у мери у којој је то у овом тренутку могуће, сагледају токови грађења сакралних објеката на простору средњовековног Смедерева, разумеју одлике архитектонског склопа и покушају реконструисати изгледи градских цркава данас очуваних на нивоу археолошких остатака, те у целини изложе одлике архитектуре данас јединог у целини очуваног сакралног објекта некадашњег средњовековног града – цркве Успења Пресвете Богородице.

V МЕСТО ЦРКВЕНЕ АРХИТЕКТУРЕ СМЕДЕРЕВА У ГРАДИТЕЉСТВУ СВОЈЕ ЕПОХЕ

Пето поглавље будуће докторске дисертације било би усмерено на сагледавање места црквене архитектуре позносредњовековног Смедерева у градитељским токовима њеног доба. Искрпно излагање особености архитектуре позносредњовековних смедеревских цркава, дато у претходном (четвртом) поглављу, представљало би основу за проналажење њеног места у оквирима шире слике архитектуре Моравске Србије, које би било пружено у овом поглављу. Намера је да се у његовим појединим одељцима сагледа однос црквене архитектуре Смедерева са оном која јој је претходила и следила, те на основу тога промишљају сложенија питања стилске динамике градитељства њене епохе. Посебна намера постоји и да се на темељима особености ових градитељских остварења постави питање намере остваривања идеје континуитета и/или обнове, те могуће дубље идејне и идеолошке подлоге на којој је она могла почивати. Коначно, циљ овога поглавља је да се сакрална архитектура утврђеног града Смедерева као последње средњовековне српске престонице не разумева издвојено, већ покуша сместити и сагледати у оквиру ширих токова позносредњовековне архитектуре ових простора, те могућих идејних и идеолошких склопова из којих су њена решења могла потећи.

VI САКРАЛНА ТОПОГРАФИЈА СМЕДЕРЕВА

Шесто поглавље будуће докторске дисертације бавило би се питањем сакралне топографије Смедерева као последњег престоног града српске средњовековне државе. Наиме, сложена урбана структура утврђеног града Смедерева деспота Ђурђа Бранковића сачињена је од неколико важних топоса који својим карактером стоје у сложеној међусобној вези, стварајући комплексну мрежу могућих значења. Намера је да се у овом поглављу, кроз поједине одељке који би се тицали сваког од ових топоса понаособ, сагледа и ишчита ова сложена мрежа њихових могућих значења. Коначно, посебна је намера да се овим одељком представе етапе поступка сакрализације позносредњовековног Смедерева као богомизабраног и богомспасаваног престоног града. Циљ овога поглавља јесте да пружи слику комплексне значењске структуре сакралних топоса последње српске средњовековне престонице – утврђеног града Смедерева.

VII УМЕТНОСТ, ПОЛИТИКА И САКРАЛНА ТОПОГРАФИЈА

Седмо и закључно поглавље будуће докторске дисертације покушало би да доведе у међусобни однос сложене феномене државне политике, политичке идеологије владара, те поступака сакрализације позносредњовековног Смедерева као града престонице и онога што представља његово уметничко, а то пре свега значи архитектонско наслеђе. Наиме, позносредњовековни утврђени град Смедерево настао је у сасвим одређеном историјском тренутку, свесном и слободном одлуком његовог оснивача, владара преосталог дела некада моћне српске средњовековне државе – деспота Ђурђа Бранковића. Грађено у више етапа у одређеном временском периоду, са намером да буде ништа мање но престони град овога владара и његове државе, оно представља резултанту наслеђених и нежељених неповољних историјских околности у којима се његов оснивач нашао већ на самом почетку своје владе, но могуће и одраз његове политичке идеологије и сложене државне политике. Намера овог поглавља је да сагледа однос горе наведених променљивих и могућих константних варијабли, њиховим довођењем у везу са оним што нам о томе може говорити визуелна слика његовог престоног град својом урбаном структуром, као год и архитектуром профаног и сакралног карактера, повезаном чином сакрализације у јединствену структуру. Циљ овога одељка јесте да се полазећи од наведених претпоставки извуку у први план обележја која нам омогућавају да коначно Смедерево деспота Ђурђа Бранковића читамо као престоничку структуру *par excellence*.

СМЕДЕРЕВО ДЕСПОТА ЂУРЂА БРАНКОВИЋА: Урбана структура, црквена архитектура и сакрална топографија престонице

I ПРЕСТОНИЦЕ У СРЕДЊЕМ ВЕКУ: СРБИЈА НА РАЗМЕЂИ ДВА МОДЕЛА

- 1) идеја престонице у антици и раном средњем веку
- 2) владар и средиште државе у раносредњовековној историји „младих“ народа Европе
- 3) српске државе раног средњег века и држава Немањића
- 4) Србија Лазаревића: Крушевац и Београд

II ВРЕМЕ ДЕСПОТА ЂУРЂА БРАНКОВИЋА: ОСНИВАЧ СМЕДЕРЕВА И ЊЕГОВ ПРЕСТОНИ ГРАД

- 1) владар
- 2) држава
- 3) град

III УРБАНА СТРУКТУРА СМЕДЕРЕВА КАО ПОСЛЕДЊЕ ПРЕСТОНИЦЕ

СРЕДЊОВЕКОВНЕ СРБИЈЕ

- 1) фортификација
- 2) замак (тзв. Мали град)
- 3) палата
- 4) град (тзв. Велики град) и предграђе

IV ЦРКВЕНА АРХИТЕКТУРА СМЕДЕРЕВА

- 1) смедеревске цркве пре настанка утврђење
- 2) цркве у оквирима фортификације - придворна и катедрална црква
- 3) црква ван оквира фортификације – црква Успења Пресвете Богородице

V МЕСТО ЦРКВЕНЕ АРХИТЕКТУРЕ СМЕДЕРЕВА У ГРАДИТЕЉСТВУ СВОЈЕ ЕПОХЕ

- 1) динамика стила
- 2) континуитет и обнова (*continuatio et renovatio*)

VI САКРАЛНА ТОПОГРАФИЈА СМЕДЕРЕВА

- 1) палата
- 2) цркве у оквирима фортификације – придворна и катедрална црква
- 3) црква ван оквира фортификације – црква Успења Пресвете Богородице
- 4) сакрализација престоног града

VII УМЕТНОСТ, ПОЛИТИКА И САКРАЛНА ТОПОГРАФИЈА

СЕЛЕКТИВНА ЛИТЕРАТУРА:

- A. Alföldi, *The Conversion of Constantine and Pagan Rome*, Oxford. University Press, 1969.
- Археолошка налазишта Крушевца и околине*, Крушевац – Београд 2001.
- Археолошки споменици и налазишта II. Централна Србија*, Београд 1956.
- Ф. Бабингер, *Мехмед Освајач и његово доба*, Нови Сад 1968.
- L. Benevolo, *Grad u istoriji Evrope*, Beograd 2004.
- М. Благојевић, *Државна управа у српским средњовековним земљама*, Београд 1997.
- М. Благојевић, *Немањићи и Лазаревићи и српска средњовековна државност*, Београд 2004.
- И. Божић, *Српско грађанство у средњем веку*, Настава историје у средњој школи I/2 (1951) 106-117.
- Ђ. Бошковић, *Споменица петстогодишњице смедеревског града (приказ књиге)*, *Старинар VIII-IX* (1933-1934), Београд 1934, 326-329.

- Ђ. Бошковић, *Стање средњовековних споменика у југозападној Србији, Космету и североисточном делу Црне Горе*, Музеји 1, Београд 1948, 105.
- Ђ. Б(ошковић), *Богородичина црква у Смедереву*, Археолошки споменици и налазишта II. Централна Србија, Београд 1956, 133.
- Ђ. Бошковић, *Архитектура средњег века*, Београд 1976.
- Бертрандон де ла Брокијер, *Путовање преко мора*, Београд 1950.
- М. Waltrowits, *VO Pro,dromoj. Mittheilungen über neue Forschungen auf dem Gebiete serbischer Kirchenbaukunst*, Wien 1878.
- М. Валтровић, *Поглед на стару српску црквену архитектуру*, Глас СКА XVII, Београд 1889, 32.
- М. Васић, *Жича и Лазарица. Студије из српске уметности средњег века*, Београд 1928, 155-161
- А. Веселиновић, *Држава српских деспота*, Београд 1995.
- А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији*, Београд 1997.
- Градска култура на Балкану (XV – XIX век) I-II*, Београд 1984-1988.
- Ј. Вујић, *Путешествије по Србији*, Горњи Милановац 1999.
- G. Dagron, *Naissance d'une capitale*, Paris 1974.
- P. Delogu, *The Rebirth of Rome in the 8th and 9th Centuries*, The Rebirth of Towns in the West AD 700-1050 (eds. R. Hodges and B. Hobley), London: CBAR, 1988, 32-42.
- А. Дероко, *Средњовековни градови у Србији, Црној Гори и Македонији*, Београд 1950.
- А. Дероко, *Смедеревски град. Становање у једном нашем средњовековном граду и још неки други нерешени проблеми*, Старица II (1951), Београд 1951, 59-98.
- А. Дероко, *Монуменалана и декоративна архитектура у средњовековној Србији*, Београд 1953.
- А. Дероко – С. Ненадовић, *Смедеревски град. Испитивања 1956. године*, Старица VII-VIII, (1956-1957), Београд 1958, 181-194.
- А. Дероко – И. Здравковић, *Заштита остатака дворца деспота Ђурђа у Смедеревском граду*, Зборник заштите споменика културе IX, Београд 1958, 49-78.
- А. Дероко, *Средњовековни градови на Дунаву*, Београд 1964, 23-25
- А. Дероко, *Средњовековни град Скопље*, Споменика САНУ CXX, Београд 1971.
- М. Динић, *Грађа за историју Београда у средњем веку I*, Београд 1951.
- М. Динић, *Грађа за историју Београда у средњем веку II*, Београд 1958.
- М. Динић, *Из Дубровачког архива I*, Београд 1957.
- М. Динић, *Одлуке Већа Дубровачке републике I-II*, Београд 1951-64.

М. Динић, *Настанак два наша средњовековна града. I Пећ до турских времена, II Рибница-Подгорица*, Прилози КЈИФ 31 (1965) 195-203.

М. Динић, *Српске земље у средњем веку*, Београд 1978.

Д. Динић – Кнежевић, *Српска деспотовина према Турцима од пада Цариграда до опсаде Београда (1453-1456)*, Годишњак филозофског факултета у Новом Саду 6, Нови Сад 1961, 126-142.

Ducas, *Istoria Turco-bizantina (1341-1462)*, ed. V. Grecu, Bucuresti 1958.

В. Ј. Ђурић, *Настанак градитељског стила моравске школе*, Зборник за ликовне уметности Матице српске 1, Нови Сад 1965, 35-65.

В. Ј. Ђурић, *Српске престонице у доба Немањића и њихова уметност*, Београд 2006.

И. Ђурић, *Сумрак Византије. Време Јована VIII Палеолога (1392-1448)*, Београд 1984.

Г. Елезовић, *Турски споменици I*, Београд 1940.

Г. Елезовић, *Огледало света или историја Мехмеда Неиштрије*, Београд 1957.

Г. Елезовић, *Турски извори за историју Југословена. Два турска хроничара из XV века*, Братство 26 (1932), 51-125.

Е. Ennen, *Die europäische Stadt des Mittelaltres*, Göttingen 1975.

Е. Ennen, *Frügeschichte der europäischen Stadt*, Bonn 1953.

А. Esch, *Rome entre le Moyen Age et la Renaissance*, Stuttgart: J. Thorbecke, 2000.

Арх. И. З.(дравковић), *Смедеревска тврђава после експлозије у 1941. и после експлозије у 1944. години*, Музеји 1, Београд 1948, 149-150.

И. Здравковић – А. Дероко, *Конзерваторско-испитивачки радови у Малом граду Смедеревске тврђаве 1958. године*, Зборник заштите споменика културе X, Београд 1959, 137-148.

И. Здравковић, *Смедерево – највећа српска средњовековна тврђава (саграђена 1430. године под руководством византијског архистратега Ђорђа Кантакузина)*, Старинар XX (1969), Београд 1970, 423-429.

И. Здравковић, *Средњовековни градови у Србији*, Београд 1970.

И. Здравковић, *Средњовековни градови и дворци на Косову*, Београд 1975.

О. Зиројевић, *Турско војно уређење у Србији 1459-1683*, Београд 1974.

П. Ивић, В. Ђурић, С. Ћирковић, *Есфигменска повеља деспота Ђурђа*, Београд – Смедерево 1989.

Историја Београда I, Београд 1974.

Историја српског народа I-II, Београд 1981-1982.

М. Јанковић, *Епископије и митрополије српске цркве у средњем веку*, Београд 1985.

- К. Јиричек, *Споменици српски*, Споменик СКА 11 (1892).
- К. Јиречек, *Историја Срба I-II*, Београд 1988.
- М. С. Јовановић, *Обнова Смедерева*, Рашка I, књ. I, Београд 1927, 48-52.
- Н. Јоцовић, *Смедеревска тврђава у функцији одбране Смедерева од плавних вода Дунава*, Гласник ДКС 7, Београд 1983, 68-73.
- Н. Јоцовић, *Једно изузетно конзерваторско – конструктивно остварење у Смедеревском граду*, Гласник ДКС 7, Београд 1983, 82-85.
- Н. Јоцовић, *Рестаураторско – конзерваторска остварења у 1983. години и даље перспективе заштите комплекса Смедеревске тврђаве*, Гласник ДКС 8, Београд 1984, 49-51.
- Н. Јоцовић, *Обнова Главне капије Малог града Смедеревске тврђаве 70 година после њеног разарања 1915 – 1985*, Гласник ДКС 10, Београд 1986, 24-25.
- Н. Јоцовић, *Обновљене велике камене степенице Малог града Смедеревске тврђаве*, Гласник ДКС 11, Београд 1987, 80-81.
- Н. Јоцовић, *Смедеревски град. Токови и перспективе заштите, презентације и коришћења*, Гласник ДКС 19, Београд 1995, 32-35.
- Ј. Калић, *Београд у средњем веку*, Београд 1967.
- Ј. Калић, *Срби у позном средњем веку*, Београд 1994
- Ј. Калић, *Европа и Срби: средњи век*, Београд 2006.
- Ф. Kanitz, *Serbiens byzantinische Monimente*, Wien 1862.
- Ф. Каниц, *Србија, земља и становништво (од римског доба до краја XIX века)*, књ. I, Београд 1986.
- Н. Катанић, *Декоративна камена пластика моравске школе*, Београд 1988.
- М. Кашанин, *Смедеревски град*, Српски књижевни гласник књ. XXXI, бр. 4 (септембар–децембар 1930. године), Београд 1930, 277-280.
- М. Кашанин, *Цивилна и војна архитектура у средњовековној Србији*, Уметнички преглед књ. 2, бр. 10 (децембар 1939. године), Београд 1939, 295-299.
- Д. Ковачевић-Којић, *Улога рударства у привредном развоју градских насеља Србије и Босне током прве половине XV вијека*, Годишњак Друштва историчара БиХ 18 (1970), 257-263.
- Д. Ковачевић-Којић, *Градски живот у Србији и Босни (XIV-XV вијек)*, Београд 2007.
- М. Ковачевић, *Средњовековна тврђава Крушевац*, Старица 17 (1967), 137-142.
- В. Кojić, *Stari balkanski gradovi, varoši i varošice*, Beograd 1976.

- В. Кораћ, *Извори моравске архитектуре*, Између Византије и Запада, Београд 1987, 131-144.
- В. Кораћ, *Од кастрона ка полису*, Трећа југословенска конференција византолога, Београд-Крушевац 2002, 23-28.
- М. Costambeys, *Burial topography and the Power of the Church in Fifth- and Sixth-Century Rome*, Papers of the British School at Rome 69 (2001), 169-189.
- Р. Krautheimer, *Three Christian capitals: topography and politics*, Berkeley 1983.
- Р. Krautheimer, *Rome. Profile of a City 312-1308*, Princeton 1980.
- Крушевац кроз векове*, Крушевац 1972.
- Ј. R. Curran, *Pagan City and Christian Capital. Rome in the Fourth Century*. Oxford: University Press, 2000.
- В. Lançon, *Rome in late antiquity : everyday life and urban change, AD 312-609*, New York : Routledge, 2000.
- S.N.C. Lieu - D. Monserrat, *From Constantine To Julian, Pagan and Byzantine views*, London: Routledge, 1996.
- Р. Llewellyn, *Rome in the Dark Ages*, London: Routledge, 1993, 286-315.
- Š. Ljubić, *Listine o одношajih између јужнога Slavenstva i Mletačke republike I-X*, Zagreb 1868-1891.
- Љ. Максимовић, *Византијска провинцијска управа у доба Палеолога*, Београд 1972.
- Љ. Максимовић, *Град у Византији*, Београд 2003
- С. Mango, *Le développement urbain de Constantinople*, Paris 1985.
- Ђ. Мано-Зиси, *Стара црква на гробљу у Смедереву*, Старица II, Београд 1951, 153-174.
- В. Марковић, *Православно монаштво и манастири у средњевековној Србији*, Сремски Карловци 1920.
- Р. А. Markus, *How on Earth Could Places Become Holy? Origins of the Christian Idea of Holy Places*, Journal of Early Christian Studies 2 (1994), 257-271.
- Р. А. Markus, *The End of Ancient Christianity*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
- Ч. Мијатовић, *Деспот Ђурађ Бранковић I-II*, Београд 1880.
- П. Мијовић, М. Ковачевић, *Градови и утврђења у Црној Гори*, Београд – Улцињ 1975.
- Ф. Miklosich, *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii*, Wien 1858.
- Д. Милојевић, *Град Смедерево*, Венац 11, Београд 1925-1926, 296-308.
- Д. Милојевић, *Град Смедерево*, Војнички гласник XII, Београд 1931, 8-10, 21-2
- Г. Millet, *L'ancien art serbe, Les églises*, Paris 1919.

Д. С. Милутиновић - М. Валтровић, *Извештај изасланика уметничког одсека г. г. Д. С. Милутиновића и М. Валтровића о своме путовању по Србији*, Гласник СУД XXXVI, Београд 1872, 300-302.

Г. Милошевић, *Становање у средњовековној Србији*, Београд 1997.

Р. Милошевић, *Древне светиње и храм Богородичиног Успења у Смедереву*, Смедерево 2006.

Е. Миљковић - Бојанић, *Смедеревски санџак (1476-1560): земља, насеља, становништво*, Београд 2004.

И. Микулчић, *Средновековни градови и тврдини во Македонија*, Скопје 1996.

Д. Д. Митошевић, *Богородичина црква на старом гробљу у Смедереву*, Смедерево 1994.

Константин Михаиловић из Островице, *Јаничарове успомене или турска хроника*, превео и приредио Ћ. Живановић, Београд 1986.

А. Младеновић, *Повеље кнеза Лазара*, Београд 2003.

А. Младеновић, *Повеље и писма деспота Стефана*, Београд 2007.

Моравска школа и њено доба, Београд 1972.

Арх. С. М. Ненадовић, *Конзервација натписа на Деспотовој кули у Смедереву*, Музеји 6, Београд 1951, 155-160.

Арх. С. М. Ненадовић – Арх. Д. Ст. Павловић, *Преглед рада Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НР Србије (1950-1953)*, Зборник заштите споменика културе IV-V (1953-1954), Београд 1955, 350.

Арх. С. М. Н(енадовић), *Уређење Смедеревског града*, Саопштења I, Београд 1956, 75-84.

арх С. М. Н(енадовић), *Заштитно-конзерваторски радови на манастиру Градцу, Бурђевим Ступовима, Горњој и доњој Каменици, Дечанима, Старој Павлици, Придворици, Липљану и Смедеревској цркви*, Саопштења I, Београд 1956, 58.

С. Ненадовић, *Размишљања о архитектури цркве Благовештења деспота Ђурђа Бранковића у Смедереву*, Зборник Народног музеја IX-X, Београд 1979, 403-416

С. М. Ненадовић, *Грађевинска техника у средњовековној Србији*, Београд 2003.

Ј. Нешковић, *Смедеревски град*, Архитектура и урбанизам, Београд 1965,

Ј. Нешковић, *Смедеревски град*, Смедерево 1968.

Ј. Нешковић, *Архитектура и градови Србије у XIV веку*, Рашка 25 (1989), 53-76.

М. Николић, *Србија на географским картама XV века*, Историјски часопис 36, Београд 1989, 177-184.

- С. Николић, *Призрен од средњег века до савременог доба: урбанистичко-архитектонски развој*, Призрен 1998.
- С. Новаковић, *Деспот Ђурађ Бранковић и оправка цариградског града 1448. године*, Глас СКА 22, Београд 1890, 1-12.
- С. Новаковић, *Немањичке престонице Рас, Пауни, Неродимља*, Глас СКА 88 (1911), 1-54.
- С. Новаковић, *Законски споменици српских држава средњег века*, Београд 1912.
- С. Новаковић, *Народ и земља у старој српској држави*, Изабрана дела 1, Београд 2002.
- Ослобођење градова у Србији од Турака 1862-1867*, Београд 1970.
- R. Ousterhout, *Building Medieval Constantinople*, Proceedings of the PMR Conference, Vol. 19/20 (1994-1996), 35-67.
- И. Павловић, *О Св. Луци и пренашању његовог тела*, Гласник СУД LI, Београд 1882, 70-100.
- Д. Ст. Павловић, *Досадашње акције на заштити Смедеревске тврђаве*, Саопштења VIII, Београд 1969, 193-196.
- Л. Павловић, *Историја Смедерева у речи и слици*, Смедерево 1980.
- Л. Павловић, *Прозни и песнички списи настали у Смедереву 1453-1456. године*, Смедерево 1983.
- Л. Павловић, *Рукописна и штампана књига у Смедереву од 1430. до 1846. године*, Смедерево 1986.
- Л. Павловић, *Смедерево и Европа 1381-1918*, Смедерево 1988.
- П. Панић, *Смедеревски град на Дунаву и његов господар деспот Ђурађ Бранковић*, Република, Београд 7. II 1956.
- I. A. Papadrianos, *The Marriage-Arrangement between Constantine XI Paleologus and the Serbian Mara (1451)*, Balcan Studies 6 (1965).
- В. Петковић, *Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа*, Београд 1950.
- Љ. Петровић, *Град Смедерево у српској историји и књижевности*, Панчево 1922.
- D. Pribaković, *Ostava iz XV veka u Malom gradu Smederevske tvrđave*, Vesnik Vojnog muzeja JNA 6-7, Beograd 1962, 55-96.
- D. Pribaković, *Neki novi momenti u istraživanju Malog grada Smederevske tvrđave u 1961. godini*, Vesnik Vojnog muzeja JNA 8-9, Beograd 1963, 127-151.
- Д. Поповић, *Мошти Светог Луке – српска епизода*, Под окриљем светости, Београд 2006, 295-317.

- M. Popović, *Smederevska tvrđava – Mali grad*, Arheološki pregled 18, Beograd 1976, 115-120 + t. XLVI.
- M. Popović, *Мали град – Smederevska tvrđava*, Arheološki pregled 19, Beograd 1977, 110-111.
- M. Popović, *La résidence du despote Djuraj Branković dans le châtelet la forteresse de Smederevo*, Balcanoslavica 7, Прилеп 1978, 101-112.
- M. Поповић, *Копије Смедеревског града*, Старинар XXVIII-XXIX (1977-1978), Beograd 1979, 213-232.
- M. Поповић, *Београдска тврђава*, Београд 1982.
- M. Popović, *Ordnance in the Defensive System of the Smederevo Fortress during the Fifteenth Century*, Balcanoslavica 10, Прилеп 1983, 107-127.
- M. Поповић, *Тврђава Рас*, Београд 1999.
- M. Поповић, *Ка проблему средњовековних цркава Смедеревског града*, Старинар L (2000), Београд 2001, 201-219.
- M. Поповић, *Млађан Цуњак, Смедеревска тврђава – новија истраживања, Смедерево 1998. (приказ књиге)*, Старинар L (2000), Београд 2001, 319-323.
- M. Поповић, *Смедеревска тврђава*, Утврђења у Србији, Смедерево 2003, 34-35.
- M. Поповић, *Смедеревски град – проблеми истраживања и обнове*, Смедеревски зборник 1, Смедерево 2007, 29-41.
- M. Пуцић, *Споменици србски I-II*, Београд 1858-62.
- B. Ристић, *Моравска архитектура*, Крушевац 1996.
- Rome before Avignon : A social history of thirteenth-century Rome*. Berkeley - Los Angeles, New York: University of California Press, Basic Books, 1991.
- I. Ruvarac, *O prienosu tiela Sv. Luke u Smederevo*, Rad JAZU 5 (1868) 178-186.
- M. R. Salzman, *On Roman Time: The Codex-Calendar of 354 and the Rhythms of Urban Life in Late Antiquity*. Berkeley: University of California Press, 1990.
- M. R. Salzman, *The Christianization of Sacred Time and Sacred Space*, The Transformations of 'Urbs Roma' in Late Antiquity, (ed. W. V. Harris), Portsmouth, Rhode Island: Journal of Roman Archaeology Supplement XXX, 1999, 123-134.
- Secular Medieval Architecture in the Balkans, 1300-1500, and Its Preservation* (edit by S. Ćurčić and E. Hadjistryphonos), Thessaloniki 1997.
- A. Соловјев, *Одабрани споменици српског права од XII до краја XV века*, Београд 1926.
- A. Соловјев – B. Мошин, *Грчке повеље српских владара*, Београд 1956.

Социјална структура српских градских насеља (XII – XVIII век), Смедерево – Београд 1992.

Споменица петстогодишњице Смедеревског града деспота Ђурђа, Београд 1931.

Социјална структура српских градских насеља (XII – XVIII век), Смедерево – Београд 1992.

Србија и суседне земље на старим географским картама, Галерија САНУ књ. 70, Београд 1991.

А. Стефановић, *Стара српска црквена архитектура и њен значај*, Српски књижевни гласник IX, Београд 1903, 213-225.

Љ. Стојановић, *Тужбалица над Ђурђем Бранковићем*, Споменик СКА 3, Београд 1890, 90-92.

Љ. Стојановић, *Стари српски записи и натписи I-IV*, Београд 1902-1906.

Љ. Стојановић, *Стари српски родослови и летописи*, Београд – Сремски Карловци 1927.

Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма I/1*, Београд – Сремски Карловци 1929.

Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма I/2*, Београд – Сремски Карловци 1934.

Т. Суботин-Голубовић, *Смедеревска служба преносу моштију Св. Апостола Луке*, Српска књижевност у доба Деспотовине, Деспотовац 1998, 133-157.

Т. Суботин-Голубовић, *Свети Апостол Лука – последњи заштитник српске Деспотовине*, Чудо у словенским културама, Нови Сад 2000, 167-178.

Т. Суботин-Голубовић, *Како разумети речи "множаје олимпијског позоришта" у повести о преносу моштију Св. Апостола Луке у Смедерево?*, Трећа југословенска конференција византолога, Београд-Крушевац 2002, 157-164.

Ж. Татић, *Стара црква на смедеревском гробљу*, Старица (трећа серија) V (за 1928, 1929 и 1930), Београд 1930, 55-62.

С. Ћирковић, *Владарски двори око језера на Косову*, Зборник Матице српске за ликовне уметности 20, Нови Сад 1984, 67-83.

С. Ћирковић, *Голубац у средњем веку*, Београд 1968.

Др М. Ћоровић – Љубинковић, Мр М. Цуњак, *Истраживања сакралног комплекса у Смедеревској тврђави у току 1982. године*, Гласник ДКС 7, Београд 1983, 50-52.

Р. Ћук, *Царица Мара*, Историјски часопис XXV-XXVI, Београд 1978-1979, 53-95.

А. Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I-XI*, Budaе 1829-1844.

Б. Ферјанчић, *Деспоти у Византији и јужнословенским земљама*, Београд 1960.

- Б. Ферјанчић, *Поседи византијских провинцијских манастира у градовима*, ЗРВИ 19, Београд 1980, 209-250.
- Б. Ферјанчић, *Византинци у Србији прве половине XV века*, Зборник радова византолошког института 26, Београд 1987, 173-212.
- Е. Fügedi, *Castle and Society in Medieval Hungary*, Budapest 1986.
- Н. Hadžibegić, А. Handžić, Е. Kovačević, *Oblast Brankovića. Opširni katastarski popis iz 1455. godine 1-2*, Sarajevo 1972.
- М. Цуњак, *Археолошка истраживања унутрашњег простора цркве Успења Пресвете Богородице на старом смедеревском гробљу у току 1982. године*, Гласник ДКС 7, Београд 1983, 36-38.
- М. Цуњак, *Ископавања унутрашњег простора старе цркве у Смедереву*, Саопштења XVI, Београд 1984, 249-257.
- М. Цуњак – М. Ћоровић-Љубинковић, *Смедеревска тврђава – сакрални комплекс*, Arheološki pregled 24, Beograd 1985, 174-178 + t. LXXXV–LXXXVI.
- М. Цуњак, *Смедеревска тврђава – сакрални комплекс*, Arheološki pregled 25, Ljubljana 1986, 86-90 + t. XLIII-XLV.
- М. Цуњак, *Прилози познавању српске средњовековне материјалне културе*, Саопштења XVIII (1986), Београд 1986, 229-238.
- М. Цуњак, *Резултати истраживања Старе цркве на смедеревском гробљу*, Гласник ДКС 11, Београд 1986, 47-49.
- М. Цуњак, *Црква Успења Пресвете Богородице на смедеревском гробљу*, Смедерево 2, Смедерево 1987, 91-131.
- М. Цуњак, *Смедерево – Велики град*, Arheološki pregled 28, Ljubljana 1989, 189-190.
- М. Цуњак, *Метално оруђе из Смедеревске тврђаве*, Viminacium 8-9, Пожаревац 1994, 87-130.
- М. Цуњак – Д. Радовановић, *Смедеревска тврђава. Резултати археолошких истраживања на кули 10 у 1994. години*, Гласник ДКС 19, Београд 1995, 116-118.
- М. Цуњак, *Прилог проучавању историје Деспотовине и Смедерева*, Саборност 3-4, год. I, Пожаревац 1995, 80-100.
- М. Цуњак, *Некрола у југоисточном делу Великог града Смедеревске тврђаве*, Саопштења XXVII-XXVIII (1995/96), Beograd 1996, 173-192.
- М. Цуњак, *Црквени комплекс у југоисточном делу Великог града Смедеревске тврђаве*, Саборност 1, год. II, Пожаревац 1996, 64-87.

М. Цуњак – Љ. Марковић-Николић, *Античке и средњовековне некрополе Смедерева*, Смедерево 1997.

мр М. Цуњак – Б. Цветковић, *Црква Успења Пресвете Богородице у Смедереву*, Смедерево 1997.

М. Цуњак, *Смедеревска тврђава – новија истраживања*, Смедерево 1998.

G. Škrivanić, *Gradovi i utvrđenja u Srednjovekovnoj Srbiji, Bosni i Dubrovniku*, Vojnoistorijski glasnik XX/2 (1969) 109-153.

Г. Шкриванић, *Путеви у средњовековној Србији*, Београд 1974.

**ОДЕЉЕЊУ ЗА ИСТОРИЈУ УМЕТНОСТИ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ**
Београд, 02.02.2010.г.

Поштовани,

На редовној седници Одељења за историју уметности, одржаној 10.12.2009.г. изабрани смо у Комисију за одбрану предлога теме докторске дисертације кандидата докторанта **Дејана Црнчевића**, под насловом «СМЕДЕРЕВО ДЕСПОТА ЂУРЂА БРАНКОВИЋА. УРБАНА СТРУКТУРА, ЦРКВЕНА АРХИТЕКТУРА И САКРАЛНА ТОПОГРАФИЈА ПРЕСТОНИЦЕ». Након обављеног испита, слободни смо да Одељењу за историју уметности поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ О ОДБРАНИ ПРЕДЛОГА ТЕМЕ

Испуниши претходно све прописане задатке и обавезе са највећим бројем бодова, кандидат докторант Дејан Црнчевић приступио је испиту одбране предлога теме 29.01.2010.г., пред Комисијом коју су сачињавали доле потписани чланови, наставници Одељења за историју уметности. Испит је трајао од 15,00 до 16,30 часова. Током испита кандидат је с разумевањем и прихватањем саслушао напомене на које су му указали чланови Комисије, усмерене искључиво у правцу будућег прецизнијег дефинисања композиције и појединих сегмената докторске дисертације, што ни на који начин не умањује вредност његовог досадашњег и будућег рада на горе наведеној, изузетно важној теми из оквира медијевистичких студија. Током дискусије која је вођена, кандидат је додатно појаснио властите идеје и запажања о теми, које су чланови Комисије оценили као изузетно важне за успешно писање докторске дисертације. Доцент др М. Марковић исказао је похвале свеобухватно замишљеном истраживању, док су доцент Др Ј. Ердџан и професор Др М. Шупут кандидату указале на литературу којом би требало темељније поткрепити разматрање Смедерева у контексту феномена позносредњовековних престоница држава византијског културног круга. Заједнички суд свих чланова Комисије, исказан током седнице одржане по окончању испита, био је да је кандидат докторант Дејан Црнчевић на методолошки потпуно примерен, савремен начин, конципирао и већ почео да спроводи истраживање теме, као и да ће имати могућности да у току израде дисертације коригује незнатне и кандидатовом искуству примерене недостатке саопштене у напоменама Комисије.

Имајући у виду горе наведено, чланови Комисије једногласно су стали на становиште да је кандидат докторант Дејан Црнчевић изузетно успешно припремио како писано образложење предлога теме, тако и своје усмено излагање на испиту, из чега се са пуно разлога може очекивати да ће његова дисертација представљати важан научни допринос у ширим оквирима историје средњовековне, посебно византијске и српске, архитектуре и уметности, што је исказано и највишом оценом која је кандидату дата на овом испиту. Из тог разлога чланови Комисије слободни су да Одељењу за историју уметности Филозофског факултета у Београду поднесу овај извештај и позитивно мишљење о одбрани предлога теме кандидата докторанта Дејана Црнчевића.

Београд, 02.02.2010.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Др Марица Шупут, редовни професор

Др Миодраг Марковић, доцент

Др Јелена Ердељан, доцент